

Rafał Jabłoński

Program działania
Instytutu Dziedzictwa i Dialogu - Łąźnia Moszczenica
na lata 2023 – 2030

17 kwietnia 2023

1. PODSTAWA OPRACOWNIA

Ustawa z 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jedn. Dz.U. z 7 lutego 2020 r. poz. 194)

2. WSTĘP

Inicjatywa zagospodarowania budynku po łaźni nieistniejącej już Kopalni Moszczenica zrodziła się w 2015 roku. Pojawiła się wówczas szansa zaadaptowania niszczonego obiektu na cele kulturalne, turystyczne i edukacyjne. Realizacja zamierzeń i planów rozpoczęła się z chwilą pozyskania na ten cel funduszy zewnętrznych w ramach Stowarzyszenia Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”, a także rządowego Programu Inwestycji Strategicznych.

Od początku powstania koncepcji szczególnie ważne było i jest budowanie oraz promocja marki miasta Jastrzębie-Zdrój w obszarze historii uzdrowiskowej oraz czasów współczesnych, a zwłaszcza tematyki związanej z powstaniem Miasta, rozwojem przemysłu wydobywczego, strajkami w kopalniach i walką o wolności obywatelskie, czego kulminacją było podpisanie Porozumienia Jastrzębskiego. Celowi temu ma służyć Instytut Dziedzictwa i Dialogu - Łaźnia Moszczenica, w ramach którego funkcjonować będzie Carbonarium oraz Centrum Porozumienia Jastrzębskiego wraz z Centrum Dialogu i Biznesu.

Carbonarium usytuowano w północnym skrzydle obiektu. To wystawa stała, nowoczesna przestrzeń kulturalno-edukacyjna, prezentująca w innowacyjnej formie historię rozwoju industrialnego Jastrzębia-Zdroju i naszego regionu, gdzie historia przeplata się z zagadnieniami bliskimi Człowiekowi, Naturze, Energii oraz powstaniu i wydobywaniu węgla. Otwarcie Carbonarium zaplanowano na sierpień 2023 roku.

W drugiej części łaźni Moszczenica funkcjonować będzie Centrum Porozumienia Jastrzębskiego, gdzie narracja dotycząca kopalń, strajków i budowania nowego porządku ustrojowego będzie współgrać z propagowaniem idei solidarności, jako cnoty ściśle związanej z moralnością człowieka i orientacją prospołeczną. Oprócz części wystawienniczej będzie tutaj funkcjonować Centrum Dialogu pełniące funkcję integracyjną, kulturalno-edukacyjną i biznesową. Miejsce organizacji szkoleń, konferencji, lekcji historii, prelekcji, prezentacji małych form artystycznych. Otwarcie Centrum Porozumienia Jastrzębskiego ma nastąpić do końca 2024 roku.

Integralną częścią Centrum Porozumienia Jastrzębskiego jest ścieżka dydaktyczna poprowadzona przez kilkanaście punktów charakterystycznych dla historii miasta i tematyki wolnościowej. Mówimy tutaj m.in. o kopalni „Zofiówka”, Pomniku Porozumienia Jastrzębskiego, Kościele NMP Matki Kościoła zwanym „Kościołem na Górcie”, Ośrodku Wypoczynku Niedzielnego, a także o elementach małej architektury przypominających o znaczeniu górnictwa i ruchu Solidarności dla jastrzębian, mieszkańców Śląska i całego kraju. Instytut Dziedzictwa i Dialogu - Łaźnia Moszczenica to także tzw. działania miękkie o charakterze kulturalno-edukacyjnym, promocyjnym i historycznym, prowadzone na terenie miasta i regionu. Mowa tutaj o działalności wydawniczej, organizacji koncertów, eventów, wystaw oraz innych imprez, także plenerowych.

2. MISJA

Instytutu Dziedzictwa i Dialogu - Łaźnia Moszczenica wykonuje zadania własne Miasta Jastrzębie-Zdrój w zakresie organizowania i prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej, a także zadania związane z kształtowaniem wrażliwości poznawczej i estetycznej społeczeństwa. Jego zadaniem jest zachowanie dziedzictwa historycznego i kulturowego miasta oraz regionu ze szczególnym uwzględnieniem przemysłu

wydobywczego, a także wykorzystanie tego potencjału w dziedzinie rozwoju turystyki i współpracy gospodarczej.

Misją Instytutu jest także kreowanie wydarzeń i inicjatyw powiązanych z historią miasta, dziedzictwem postindustrialnym i życiem jastrzębian na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci. Niemniej ważne jest budowanie tożsamości mieszkańców i umożliwienie im podejmowania swobodnej debaty historycznej i społecznej. Placówka powinna być otwarta na potrzeby różnych grup społecznych. To tutaj każdy powinien mieć możliwość wymiany poglądów i toczenia rozmów na temat ludzi, ich wyborów oraz przemian społecznych dokonujących się na przestrzeni lat. Instytut powinien być niejako platformą swobodnej wymiany myśli prowadzonej dzisiaj, o tym co wczoraj, ale ze wspólnym spojrzeniem w przyszłość. Chodzi ostatecznie o budowanie własnej tożsamości i wytyczanie wspólnych celów. Bez integracji mieszkańców jest to niemożliwe, zwłaszcza, że to młode miasto stworzone w wyniku napływu ludzi z całej Polski. Patrząc w przyszłość musimy ją projektować przy aktywnym udziale młodych ludzi, bo to od nich ona zależy.

Nie jest możliwa realizacja wspomnianych zamierzeń bez elementu edukacyjnego. Ważne jest zaprezentowanie przystępnej oferty w tym zakresie trafiającej do ludzi w różnym wieku poprzez prowadzenie działalności wydawniczej, edukacyjnej, przy zastosowaniu nowych technologii i innowacyjnych rozwiązań.

3. CELE STRATEGICZNE

- 1) tworzenie, gromadzenie, upowszechnianie i ochrona dóbr kultury,
- 2) organizacja, wspieranie, współdziałanie i koordynacja wydarzeń kulturalnych,
- 3) inicjowanie i prowadzenie badań dotyczących historii kulturowej i turystyki kulturowej,
- 4) ochrona i popularyzacja dziedzictwa postindustrialnego,
- 5) kultywowanie tradycji i zwyczajów,
- 6) rozwój i promocja turystyki kulturowej,
- 7) prezentacja koncertów, spektakli oraz organizowanie wystaw, ekspozycji kulturalnych,
- 8) realizacja autorskich projektów artystycznych, historycznych, edukacyjnych i kulturotwórczych,
- 9) prezentacja i popularyzacja współczesnego dorobku artystycznego, historycznego ze szczególnym uwzględnieniem środowisk twórczych miasta Jastrzębie-Zdrój,
- 10) gromadzenie, dokumentowanie, tworzenie i udostępnianie dorobku kulturalnego Instytutu Dziedzictwa i Dialogu – Łaźnia Moszczenica,
- 11) dokonywanie nagrań fonograficznych i innych w celu popularyzacji i upowszechniania muzyki,
- 12) współdziałanie ze społecznym ruchem kulturalnym, organizacjami pozarządowymi w organizowaniu indywidualnego i zespołowego uczestnictwa w kulturze,
- 13) tworzenie warunków sprzyjających twórczości i rozwojowi talentów artystycznych młodych twórców i wykonawców,
- 14) edukacja kulturalna mająca na celu przygotowanie dzieci i młodzieży do roli przyszłych odbiorców i współtwórców kultury,
- 15) organizowanie teoretycznych i praktycznych zajęć w ramach projektów artystycznych dla dzieci, młodzieży i dorosłych,
- 16) budowanie i promocja marki miasta Jastrzębie-Zdrój w obszarze historii uzdrowiskowej oraz czasów współczesnych, a zwłaszcza – powstanie Miasta, rozwój przemysłu wydobywczego, strajki w kopalniach i podpisanie Porozumienia Jastrzębskiego.

4. WYZWANIA I PRIORYTETY

- Poprawa wizerunku instytucji i praca nad tworzeniem przestrzeni pozytywnie kojarzonej, zarówno w mieście jak i w regionie.
- Utrzymanie ciągłości procesu inwestycyjnego przy wykorzystaniu dostępnych już środków, a także pozyskiwanie dodatkowych funduszy zewnętrznych z przeznaczeniem na doposażenie obiektu i jego dalsze funkcjonowanie.
- Ciągła dbałość o atrakcyjność miejsca, zarówno dla jastrzębian, mieszkańców regionu i kraju, jak i turystów z zagranicy. Proponowanie rozwiązań nowych, innowacyjnych, ciekawych i atrakcyjnych dla osób w różnym wieku i o różnej wrażliwości artystycznej.
- Zapewnienie finansowania instytucji przy możliwie dużym udziale środków własnych pochodzących m.in. z obsługi turystów, prowadzenia działalności gastronomicznej czy wynajmu pomieszczeń.
- Połączenie i koordynacja działalności stałej realizowanej w budynku łaźni Moszczenica z inną działalnością kulturalną czy edukacyjną prowadzoną na terenie miasta.
- Stworzenie kompetentnego zespołu do realizacji misji i celów strategicznych, a także prac bieżących.
- Partnerska współpraca z innymi jednostkami miejskimi, podmiotami publicznymi, jak i niepublicznymi. Konieczna jest także współpraca ze stowarzyszeniami i grupami nieformalnymi, takimi jak kluby seniora, związki emerytów, rady sołeckie czy rady dzielnic. Pozytywne relacje w tym zakresie z pewnością pomogą dotrzeć do świadków historii miasta i regionu, wydobyć materiały cenne pod względem historycznym i przyczynią się do zachowania naszego dziedzictwa.
- Wsparcie miasta w uzyskaniu tytułu „Europejskiej Stolicy Kultury”, a w przyszłości realizacja działań z tym związanych.

5. REALIZACJA CELÓW

Cele strategiczne zamierzam zrealizować w ramach sześciu grup przedsięwzięć.

1. *Carbonarium – wystawa stała w budynku starej łaźni Kopalni Moszczenica.*

Motywy przewodnim ekspozycji będzie węgiel - od pierwiastka, poprzez tworzenie się węgla kamiennego w erze karbonu i jego późniejsze wykorzystanie w przemyśle, aż do roli jaką odegrał w historii miasta. Pojawiają się elementy transformacji energetycznej i ekologicznej oraz nowoczesne sposoby wykorzystania węgla. Zobaczymy tutaj także m.in. eksponaty związane z dawnymi metodami pozyskiwania węgla, powstaniem jastrzębskiego uzdrowiska oraz kopalń, a także samego miasta. Wystawa będzie obejmowała wyposażenie scenograficzne, sprzęt multimedialny, system oświetleniowy, utworzenie grafik, filmów, makiet, a przede wszystkim treści zaprezentowane w przystępnej formie. To także miejsce dla rodzin, grup zorganizowanych, szkół i innych placówek oświatowych.

2. *Centrum Porozumienia Jastrzębskiego - część wystawiennicza.*

Ma ono odsyłać do skojarzeń związanych z kopalniami, strajkami, Sierpniem 80, walką o wolność, podpisaniem porozumienia 3 września 1980 roku, budowaniem nowego porządku ustrojowego. To wyjątkowe miejsce będzie ukoronowaniem tych

ważnych wydarzeń i ma na celu upowszechnienie historii najnowszej, pamięci o ważnych momentach tamtego okresu. Co najistotniejsze, ma skupiać się na propagowaniu samej idei solidarności, jako cnoty ściśle związanej z moralnością człowieka i orientacją prospołeczną. To tutaj swoje miejsce znajdzie swoista Izba Pamięci prezentująca m.in. jastrzębian odgrywających dużą rolę w historii miasta i w życiu jego mieszkańców. W części wystawienniczej Centrum pojawią się m.in. ścieżki i programy edukacyjne, które realizowane będą za pomocą najnowszych środków przekazu i technik multimedialnych.

3. *Centrum Porozumienia Jastrzębskiego - Centrum Dialogu i Biznesu*

Centrum Dialogu ma na celu budowanie tożsamości mieszkańców. Będzie miejscem przypominania i upowszechniania historii miasta. Miejscem debaty historycznej i społecznej, miejscem, gdzie toczyć się będą rozmowy na temat oceny rzeczywistości, wyborów i poglądów. Centrum Dialogu ma stać się miejscem swobodnej wymiany myśli, wiedzy i doświadczeń członków różnych grup społecznych, religijnych, wiekowych i zawodowych. Organizowane będą tutaj różnego rodzaju spotkania, warsztaty, aktywności mające na celu wypracowanie wspólnego dobra, a także rozwiązywania problemów, którymi żyją jastrzębianie, Ślązacy. Placówka powinna być dostępna dla organizacji społecznych oraz gospodarczych i traktowana jako przestrzeń do wykorzystania także w formie komercyjnej na organizację wydarzeń w różnym zakresie.

4. *Ścieżka historyczno-dydaktyczna*

Cel edukacyjny realizowany będzie nie tylko w ramach działalności stałej i wydarzeń organizowanych w budynku Łaźni Moszczenica (wystawy stałe, spotkania z ciekawymi ludźmi – świadkami wydarzeń), ale także na terenie miasta i regionu, m.in. w szkołach i przedszkolach oraz na ulicach Jastrzębia-Zdroju, np. w formie happeningów. Jednym z elementów będzie Ścieżka historyczno-dydaktyczna, wiodąca od kopalni Zofiówka (Pomnik Porozumienia Jastrzębskiego) przez miasto (kościół NMP Matki Kościoła na „górcie”, Ośrodek Wypoczynku Niedzielnego, charakterystyczne i jedyne w Polsce osiedla z wielkiej płyty, ułożone w kształcie wachlarza) aż do budynku Centrum Porozumienia Jastrzębskiego. Ścieżka edukacyjna będzie integralną częścią stworzonej tutaj ekspozycji. Poszczególne jej punkty mają nawiązywać do historii jastrzębskiej, życia miasta w latach 70-tych, strajków i podpisania Porozumienia Jastrzębskiego, ale również do czasów sprzed powstania kopalń. W ten sposób niejako dopięta zostanie klamra historii miasta.

5. *Rozwój turystyki w ramach kultywowania dziedzictwa postindustrialnego*

Jednym z elementów realizacji tego celu będzie uruchomienie w budynku Łaźni Moszczenica Certyfikowanego Punktu Informacji Turystycznej. Wykwalifikowany pracownik, wyposażony w odpowiednie materiały wydawnicze i promocyjne, będzie służył pomocą osobom zainteresowanym miastem i jego walorami turystycznymi. Oprócz tego Instytut będzie prowadził współpracę krajową i międzynarodową zmierzającą do promocji miasta i jego najcenniejszych elementów.

Realizacja odbywać się będzie m.in. poprzez udział w targach, konferencjach i wystawach oraz organizację podobnych wydarzeń w Jastrzębiu-Zdroju. Nie bez znaczenia jest tutaj działalność wydawnicza w części odnoszącej się do turystyki i promocji Jastrzębia-Zdroju, a także współpraca z restauracjami i hotelami oraz „markami eksportowymi”, jakimi są na przykład kluby sportowe. Realizacja projektu będzie miała również znaczenie w kontekście ochrony oraz podnoszenia atrakcyjności miejsc i obiektów o wartości przyrodniczej stanowiących wizytówkę regionu.

Realizacja projektu wraz z jego bezpośrednim otoczeniem przyczyni się do powstania nowego produktu turystycznego związanego z tradycjami solidarnościowymi miasta, a tym samym doprowadzi do rozwoju nowego sektora przedsiębiorczości w Jastrzębiu-Zdroju powodując dywersyfikację gospodarki miasta. Wzrost zainteresowania ofertą miasta przyczyni się do tworzenia i powstawania przedsiębiorstw w sektorach usługowych, gastronomicznych i hotelarskich, a tym samym do rozwoju zatrudnienia w branżach pozawydobywczych.

Bardzo dużą rolę w zakresie promocji Miasta jako ośrodka turystycznego odegra realizacja projektu Industrialne Pogranicze i tworzenie z naszym udziałem Szlaku Węgla i Stali. Kolejnym krokiem będzie dołączenie Łaźni Moszczenica do obiektów zlokalizowanych na Szlaku Zabytków Techniki.

6. Tworzenie, gromadzenie, upowszechnianie i ochrona dóbr kultury

Gromadzenie informacji historycznych i wydawanie ich w formie nowoczesnych wydawnictw, audycji czy filmów jest jednym z elementów zachowania tego, co dla jastrzębian najcenniejsze. Rejestracja wspomnień z przeszłości i świadectw mieszkańców realizowana będzie także w nowoczesnej formie zapisu dźwięku i obrazu. Kluczowe będą rozmowy z historykami, pasjonatami wydarzeń sprzed lat i zwykłymi mieszkańcami, którzy zachowali ważne informacje nie tylko w pamięci, ale także na półkach czy w szufladach swoich mieszkań. Dlatego też konieczna jest nie tylko współpraca z organizacjami społecznymi i instytucjami, ale także ze „zwykłymi mieszkańcami”, być może nieświadomymi, jak wielkim bogactwem są przechowywane przez nich przedmioty, pamiątki czy spisane wspomnienia.

6. KOMUNIKACJA ZEWNĘTRZNA, MARKETING, SOCIAL MEDIA

Dział Komunikacji i Promocji nie odpowiada tylko za politykę promocyjną Instytutu i kontakty z mediami, ale także za politykę informacyjną ukierunkowaną na odbiorcę, w tym na badania jego potrzeb. Pamiętając o misyjności Instytutu w obszarze kształcenia aktywnych i świadomych odbiorców kultury, tym bardziej powinniśmy podejmować działania, aby poznać ich zdanie na temat pracy placówki i oceny jej działalności, we wszystkich aspektach jej funkcjonowania. Uwagi warto przekuć w działanie i zastanowić się, jak je wykorzystać, by przyciągnąć więcej uczestników, również tych krytycznych. Spotkania i szczerze rozmowy z odbiorcami powinny nas inspirować do nowych działań i motywować do usprawniania bieżącej pracy.

Instytut powinien być instytucją komunikującą się z otoczeniem nie tylko za pośrednictwem prasy, radia i telewizji, ale także poprzez tzw. nowe media, kanały społecznościowe oraz inne formy informacji i promocji, które zapewnią optymalne dotarcie do wszystkich grup mieszkańców. Instytut powinien być bardzo aktywny w social mediach:

Facebooku, Twitterze, Instagramie, a także posiadać swój własny profesjonalny kanał YouTube. Zasadnym wydaje się wprowadzenie nowych rozwiązań email marketingu, a także wykorzystanie miejskich i prywatnych przestrzeni reklamowych.

7. ZASOBY LUDZKIE

Poniżej znajduje się struktura organizacyjna Instytutu

Stanowisko/funkcja	Stan obecny etaty	Stan docelowy etaty
dyrektor	1	1
zastępca dyrektora	1	1
DZIAŁ ADMINISTRACJI I OBSŁUGI		
sekretarka - obsługa sekretariatu, rezerwacje, BIP, kancelaria JRWA, archiwum	1	1
główna księgowa - nadzór nad gospodarką finansową	1	1
pracownik kadrowy - płace, zwolnienia ZUS, faktury, umowy najmu, umowy o pracę, PFRON	2/3	1
pracownik administracyjny - zamówienia publiczne, inwentaryzacja, magazyn, kontrola zarządcza, przeglądy		1
pracownik techniczny-konserwator - czuwanie nad remontami w zakresie zgłoszeń do gwarancji, sprzątanie wokół obiektu itp., pomoc podczas organizacji wydarzeń		1
serwis sprzątający (sprzątaczką)	Umowa zlecenie	4
DZIAŁ MERYTORYCZNY		
dział komunikacji i promocji - tworzenie strategii i planów działań, obsługa strony www, mediów społecznościowych, współpraca z mediami, promocja działań i wydarzeń łąźni, promocja turystyki, wydawnictwa - strona graficzna, materiały promocyjne, umowy sponsorskie	5	4
dział edukacji - animatorzy, instruktorzy, opieka nad ekspozycją, inicjowanie projektów edukacyjnych, warsztaty i zajęcia dla dzieci i młodzieży, edukacja kulturowa, ścieżki edukacyjne, lekcje kulturowe, kontakt ze szkołami, harmonogramy lekcji i zajęć dla dzieci i młodzieży		3
dział historyczno-etnograficzny - współpraca z uczelniami i instytucjami badawczymi, badania etnograficzne, inicjowanie projektów np. konferencje, wydarzenia, oprac. merytoryczne wystaw, wydawnictw, produkcja wystaw, archiwum historii mówionej, tworzenie kolekcji, nadzór i pozyskiwanie zbiorów, pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania statutowe we współpracy z innymi działami		4
ŁĄCZNIE	9 i 2/3	22

USŁUGI ZLECANE NA ZEWNĄTRZ		
	BHP RODO Ppoż Informatyk Płace Obsługa prawna	BHP RODO Ppoż Informatyk Obsługa prawna

8. ZAKOŃCZENIE

Podsumowując, chciałabym podkreślić, że powyższy plan jest ogólną prezentacją funkcjonowania Instytutu Dziedzictwa i Dialogu – Łąźnia Moszczenica, a każdy z jej elementów wymaga doprecyzowania szczegółowego.

Realizacja zaproponowanego przeze mnie programu wymagałaby stabilnego finansowania w postaci miejskiej dotacji podmiotowej oraz możliwości otrzymania dotacji celowej z przeznaczeniem na wkład finansowy do zgłaszanych projektów zaakceptowanych wcześniej przez Organizatora.

